

HET PROJECT 3-KLAP ALS ALGEMEEN WENSELIJK PREVENTIEPROJECT

Toen het project 3-klap van start ging gebeurde dit niet vanuit de terminologie van preventie. Onderwijskansen van kinderen in armoede verbeteren was de grote algemene doelstelling. Toch is het interessant om na 7 jaren werking het verloop van dit project eens te toetsen aan een nieuwe visie op preventief werken. Permanente waakzaamheid kan de kwaliteit van een project alleen maar ten goede komen.

Projectomschrijving

Het project 3-klap ging van start op 1 oktober 2001 als een *samenwerkingsverband* tussen VCLB Leuven en Leren Ondernemen, een vereniging waar armen het woord nemen. De aanleiding voor deze samenwerking was enerzijds de vaststelling in Leren Ondernemen dat kansarme ouders vaak pas als laatste betrokken worden als er zorgvragen zijn rond hun kind en het gevoel hebben niet gehoord te worden en anderzijds de zoektocht in het CLB naar de invulling van de opdrachten in het nieuwe CLB-decreet met betrekking tot de bijzondere aandacht voor kansarme leerlingen. Door de samenwerking met een vereniging waar armen het woord nemen was ook meteen de doelgroep bepaald: gezinnen in armoede met kinderen. Naast de ervaringen van de mensen in armoede werden onderzoeksgegevens geplaatst die aantonen dat de socio-economische status van de ouders een belangrijke factor is in de onderwijscarrière van de kinderen: kinderen uit kansarme gezinnen zitten vaker over, geraken sneller in het buitengewoon onderwijs, verlaten sneller het voltijds onderwijs, hebben minder kans op een gekwalificeerde uitstroom.

We hebben voor ons project gezocht naar een specifieke, een typerende naam en dat is *3-klap* geworden. Dit staat voor "3 partijen die 'klappen' of praten met mekaar". Dat zijn: de school, de kansarme ouders en het CLB. We hebben ervoor gekozen om onmiddellijk net overstijgend te werken omwille van het feit dat verschillende ouders uit Leren Ondernemen hun kinderen in beide netten laten schoollopen.

De naam van het project maakt duidelijk wat we met 3-klap willen bereiken, namelijk dat CLB-medewerkers, leerkrachten en kansarme ouders met mekaar praten en overleggen over wat goed is voor het kind. Dat klinkt heel evident, maar dat is het niet.

In de projectaanvraag werden de *doelstellingen* als volgt gedefinieerd: de communicatie tussen kansarme ouders en het CLB verbetert:

- 1) kansarme ouders worden als volwaardige partners beschouwd in de communicatie tussen school, CLB en ouders;
- 2) we zoeken naar een permanent overleg 'kansarmoede en onderwijs' in Leuven, met deelname van de ouders;
- 3) Er wordt een ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting ingeschakeld in de werking van het CLB.

Van bij de aanvang van het project werd gekozen om een zo groot mogelijk *draagvlak* te creëren om aan deze communicatie te werken. Naast het Vrij CLB en Leren Ondernemen werden onmiddellijk het CLB van het Gemeenschapsonderwijs en het schoolbouwwerk betrokken. In de loop van het project kregen de kansarme ouders een steeds duidelijkere en belangrijker rol toebedeeld, o. a. door de ondersteuning die de ervaringsdeskundige aan deze ouders geeft. Het aantal deelnemende partners breidde uit met CAW Inloopcentrum De Meander, Wonen & werken, een organisatie voor opleiding en sociale tewerkstelling, kinderwerking Fabota en de stad Leuven.

Een *steungroep*, waarin een aantal ouders en alle partners zetelen, zorgt voor de inhoudelijke vormgeving van 3-klap. We beslisten om geen enkele actie te ondernemen zonder deelname van kansarme ouders en/of de ervaringsdeskundige. Het is namelijk net dat ongekeerde perspectief van mensen in armoede dat voor communicatiestoornissen kan zorgen. Door hen steeds te betrekken stelden we vast dat alle partijen de kans kregen om elkaar goed te leren kennen en van elkaar te leren, wat de communicatie op zich echt heeft verbeterd. Dit was een intensief leerproces voor elke betrokkene.

De opstartfase

Om zo goed mogelijk zicht te krijgen op hoe het probleem ervaren werd door de verschillende partijen en waar we dus aan zouden gaan werken werd het hele eerste schooljaar besteed aan het in kaart brengen van deze gegevens.

We startten met een *grondige probleemanalyse* via de methodiek van de Doelgerichte Interventieplanning (DIP) onder begeleiding van een externe deskundige. Kansarme ouders en CLB-medewerkers gingen gedurende 3 dagen aan de slag met de vraag: "Hoe komt het dat er een slecht contact is tussen kansarme ouders en het CLB?" Er werd gekozen om verder te werken rond 2 clusters waarvoor via de methodiek van de verbetergroepen, met deelname van schooldirecties, *acties* werden *bepaald*. Deze acties hebben steeds tot doel de wederzijdse drempels voor een goed contact met elkaar te verlagen.

"Als we beter contact willen tussen kansarme ouders en CLB, willen we werken aan:

1. de relatie tussen school, ouders en CLB; dit zou gebeuren via het inschakelen van een ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting en het aanbod aan kansarme ouders om een vertrouwenspersoon mee te brengen naar schoolcontacten;
2. het wederzijds vertrouwen tussen kansarme ouders en CLB door de uitbreiding van de werking kansanbevoordering van het CLB met kansarme ouders en door het in contact brengen van de CLB-medewerkers met organisaties die werken met en voor kansarmen."

De uitvoeringsfase

Het tweede, derde en vierde schooljaar werden besteed aan het uitwerken van de gekozen acties. Elke actie werd door de steungroep opgevolgd, geëvalueerd en bijgestuurd. Daarnaast hielden we de doelstelling om een netwerk kansarmoede en onderwijs op te starten voortdurend mee in het oog.

Om de betrokkenheid van de 3 partijen niet te verliezen werd gekozen om ieder schooljaar te beginnen met een *startdag*, waarbij kansarme ouders, organisaties, beide CLB's en scholen werden uitgenodigd om op een bepaald thema dieper in te gaan. Zo werkten we tijdens de startdagen samen aan mondelinge en schriftelijke communicatie, we dachten na over het aanbod dat vanuit het project aan scholen zou geboden kunnen worden, wat de plaats van 3-klap is in de samenwerking in een netwerk en hoe we de toekomst voor 3-klap zien en verdiepten we ons in 'dialogoog', waarbij we intensief oefenden met de verhalen achter een kindsituatie op school.

In het tweede werkjaar lag het accent op het uitvoeren van de gekozen acties. Hierbij heeft het inschakelen van de ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting steeds bijzondere aandacht gekregen: dit beroep was zeer nieuw en nog niet in het onderwijs geïntroduceerd.

Actie 1: Kansarme ouders nemen een vertrouwenspersoon mee naar een schoolcontact.

7 scholen werden bezocht door de projectcoördinator, de ervaringsdeskundige, een ouder en de CLB-ankerfiguur van de school. Daar spraken we concreter af hoe we de actie gingen doen draaien en deden we een taakverdeling. Bij de evaluatie bleek dat we niet dadelijk aanwijzingen vonden dat deze actie drempelverlagend werkte. Er waren wel positieve neveneffecten aan de actie: leerkrachten en directies hebben meer aandacht gekregen voor de drempels voor ouders bij schoolcontacten. Het persoonlijk en mondeling uitnodigen van de ouders bleek het meeste effect te hebben op de deelname aan de oudercontacten.

Actie 2: Er wordt een ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting ingeschakeld in de CLB-werking.

Er werd een projectaanvraag ingediend bij de Provincie Vlaams-Brabant om de ervaringsdeskundige te kunnen aanwerven in het CLB. Sedert januari 2003 kon zij te-

werkgesteld worden in het project 3-klap. Haar opdracht voor het CLB was in de eerste plaats om aangevoelde knelpunten in de CLB-werking rond de begeleiding van kansarme leerlingen op papier te zetten en haar mogelijke inbreng in de CLB-werking te formuleren. Zij werd hierbij ondersteund door de projectcoördinator.

De eerste ervaringen binnen het CLB waren positief: zij gaf een aantal heel concrete tips om het aanbod van het CLB beter af te stemmen op de hulpvraag van kansarme leerlingen, zij werd gevraagd mee te komen naar 'moeilijke' oudergesprekken op school, ze werd door deze CLB-ers ook bevraagd rond hun persoonlijk handelen t.a.v. de leerlingen en hun ouders, er was een school die brieven voor ouders door haar liet nalezen en corrigeren alvorens ze te versturen.

Actie 3: De cel kansanbevoordering van het CLB wordt uitgebreid met kansarme ouders.

Er werd beslist om deze cel te splitsen in een denkcel en een doecel. De denkcel is een vergadering van de CLB-ankerfiguren van de kansarme scholen van Leuven. Deze cel werd uitgebreid met de interculturele medewerker, de ervaringsdeskundige en een kansarme ouder. De inbreng van de ervaringsdeskundige en de kansarme ouder werd benoemd als een rechtstreekse 'evaluatie' en aanvulling van waar CLB-ers mee bezig zijn.

De doecel kwam 4 keer samen en bestond uit een vaste oudergroep van 9 moeders uit 3 Leuvense organisaties, de ervaringsdeskundige, CLB-ers van beide netten en Kamileon SOW. Het doel van deze bijeenkomsten is om zoveel mogelijk van elkaar te leren. We vertelden aan elkaar positieve ervaringen in de contacten met elkaar en haalden daar aandachtspunten uit, we speelden het inleefspel 1 Dag Arm, we nodigden iemand van het OCMW uit om meer uitleg te komen geven over hun werking, we deden een oefening in communicatie vanuit de theorie van sociaal leren. Dit rechtstreeks leren van elkaar wordt als zeer positief ervaren door de betrokken partijen en werkt sterk drempelverlagend.

Actie 4: CLB-medewerkers komen in contact met organisaties die voor en met kansarme ouders werken.

De vraag van het CLB ging vooral naar een goede sociale kaart. Daarom zaten CLB en kansarme ouders samen zodat zij hun ervaringen en kennis konden doorgeven.

De vergaderingen van 3-klap gingen telkens door in een andere organisatie. We vroegen aan deze organisaties bij het begin van onze vergadering hun werking toe te lichten.

Met de komst van de LOP's (Lokaal Overlegplatform Gelijke Onderwijskansen) werd besloten om vanuit het project te gaan deelnemen aan dit platform met de bedoeling de kennis en ervaringen die we opdoen in het project daar te kunnen verankeren.

Er werd afgesproken in de steungroep dat het Lokaal Overlegplatform het netwerk rond kansarmoede en onderwijs in Leuven is. De vzw Leren Ondernemen heeft haar 'zitje' in het LOP Basisonderwijs afgestaan aan het project 3-klap.

Omdat het project op die manier ook een 'externe' werking kreeg werd besloten om 1 keer per maand, op een vast moment, samen te komen met de ouders van 3-klap. De *ouderbijeenkomsten* worden gebruikt om het project samen op te volgen en de vergaderingen voor te bereiden.

De *grote lijnen* voor het uitwerken van de doelstellingen lagen nu vast. Participatie van de ouders in armoede werd ingezet als middel om zo grondig mogelijk te werken en was nooit doel op zich. Vanaf het derde werkjaar zijn er

jaarlijks terugkerende activiteiten: startdag, steungroepvergaderingen, doecel, ouderbijeekomsten, vormingen, deelname aan het LOP, samenwerking met 1 of meerdere scholen.

In het derde en vierde werkjaar konden we een aantal acties verder verfijnen en een paar nieuwe accenten leggen.

- In 3 scholen werd een samenwerking opgezet om rond communicatie met kansarme ouders te werken: 1 school secundair onderwijs, 1 school buitengewoon basisonderwijs en 1 school buitengewoon secundair onderwijs. Telkens nam het CLB het voortouw door de school te sensibiliseren voor dit thema en werd het project daarna ingeschakeld. We zorgden dat er kansarme ouders met leerlingen uit die school mee betrokken werden. De ervaringsdeskundige kreeg de opdracht de ouders te ondersteunen zodat zij hun woord konden doen. Tijdens een eerste gesprek werd verkend wat een gezamenlijk thema was waaraan we wilden werken. In de school so ging het over het inschrijvingsbeleid, in de scholen buso over kosten op school. Het belangrijkste resultaat was dat we veel van elkaar leerden, dat er wederzijds respect groeide en dat we tot acties kwamen waar de verschillende partijen zich in konden vinden.

- De functie van de *ervaringsdeskundige* werd verder verrijkt: zij kreeg een brugfunctie tussen onderwijs en kansarme ouders, een signaalfunctie binnen de CLB-werking om knelpunten en drempels aan te geven en een consultatiefunctie voor CLB-medewerkers die haar inbreng wensten bij een begeleiding. De ervaringsdeskundige werd verbonden aan 1 team waar zij de ongekende invalshoek van mensen in armoede binnenbracht. Zij werd vooral gecontacteerd door kansarme ouders om mee te gaan op schoolgesprekken. De steungroep definieerde haar rol bij die gesprekken als volgt: 'de ervaringsdeskundige neemt deel aan een gesprek om te zorgen dat de stem van de mensen in armoede wordt gehoord'. De subsidiëring van de werking van de ervaringsdeskundige door de provincie liep af op 31 december 2004. Gelukkig startte het Ministerie van onderwijs op dat moment met een proefproject 'ervaringsdeskundigen in het onderwijs', waardoor haar tewerkstelling kon verlengd worden.

- De *doecel* evolueerde meer en meer naar een soort 'denktank'. Opvallend was dat de ouders een proces hadden afgelegd van 'nood aan het vertellen van de persoonlijke ervaringen' tot 'constructief meedenken' rond onderwijs en armoede in het algemeen.

- Door de deelname aan de werkgroepen van het LOP lukte het om onze ervaringen te bespreken met een grotere groep scholen dan voorheen. We konden vooral sensibiliseren rond de belevingen van ouders bij het onderwijsgebeuren. De deelnemende ouders werden door de schooldirecties rechtstreeks bevraagd en betrokken, ook in het dagelijks bestuur werd hun mening over de besproken items steeds gevraagd. We ervoerden dit als heel intensief maar heel lonend werken.

- We werden gevraagd om *vormingen* te geven: zowel over het project zelf als over hoe communiceren met kansarme ouders. De projectcoördinator nam steeds ouders mee naar de vormingen vanuit de vaststelling dat de wederzijdse beeldvorming verbeterde en drempels wegvielen door rechtstreekse gesprekken met kansarme ouders.

De *belangrijkste conclusie* die we trokken was dat de drempels die er bestaan tussen kansarmen en onderwijs aan beide zijden heel gelijklopend zijn. Daardoor zijn we extra zorg gaan besteden aan het onthaal van de mensen uit het onderwijs die deelnamen aan de vergaderin-

gen. Zo werden ook voor hen de drempels kleiner en werd gezorgd voor een veilige plek voor elke deelnemer.

Afsluitfase

Het vijfde werkjaar (2005-2006) was het laatste jaar dat we konden rekenen op de projectsubsidies door de Stichting Koningin Paola. We kregen de taak om te evalueren en tegelijkertijd te zoeken naar mogelijkheden tot continuering van onze werking.

De steungroep besliste om een projectdag te organiseren waarin we onze belangrijkste leerervaringen aan een ruim publiek bekend zouden maken. We zouden op die projectdag ook samen nadenken over de continuering, met of zonder het vooruitzicht op nieuwe financiering. Ondertussen werkte een kerngroep aan het zoeken naar middelen waarbij de stad Leuven als eerste mogelijke financierder werd aangesproken. Tegelijkertijd werden in samenwerking met vzw De Link, die het project 'ervaringsdeskundigen in onderwijs' coördineerde, contacten gelegd met het kabinet onderwijs met de vraag om de tewerkstelling van deze mensen structureel te maken. Dit resulteerde in een wijziging van het CLB-decreet waardoor ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting (en interculturele medewerkers) kunnen aangeworven worden in de formatie van een CLB vanaf september 2006.

Doorstartfase

Met de komst van het flankerend onderwijsbeleid besliste de stad Leuven om 3-klap in dit kader te financieren vanaf schooljaar 2006-2007. Het project werd een samenwerkingsverband tussen beide CLB's en de stad die voor de uitvoering ervan een beroep kunnen doen op Leren Ondernemen als bevoorrechte partner. De stad financiert niet alleen de projectcoördinator maar ook de ervaringsdeskundige. Toch besloten VCLB Leuven en CLB go! Leuven-Tienen-Landen tot het oprichten van een regionale ondersteuningscel om met eigen middelen een ervaringsdeskundige voor 60% aan te werven. Daardoor kon een tweede ervaringsdeskundige tewerkgesteld worden die het project 3-klap ondersteunt.

Bij aanvang van het zesde werkjaar besloot de steungroep, waaraan de onderwijsmedewerker van de stad nu ook deelneemt, om een grondige evaluatie te maken van de voorbije 5 werkjaren aan de hand van een SWOT-analyse. Bij deze vorm van analyse worden de sterke en de te verbeteren punten, de kansen en de gevaren voor het project onder de loep genomen. Naast de leden van de steungroep (14) en de oudergroep van 3-klap (4 bijkomende ouders) werden ook het team van Leren Ondernemen (10), 10 CLB-medewerkers, 5 schooldirecties, 6 welzijnswerkers en de deskundige-ondersteuner van het LOP Leuven bevraagd. Op de startdag legden we de resultaten van de SWOT-analyse voor met de vraag naar input voor verdere acties.

Dankzij de kans om op lange termijn aan dezelfde doelstellingen te werken slaagden we erin om met de doecel een belangrijk thema aan te snijden: de beeldvorming over het kind door de verschillende partijen. We stelden vast dat het moeilijk kan zijn om het beeld dat gegeven wordt door de andere partij te volgen. Hierbij viel het op dat de neutrale rol van het CLB enkel zo door alle partijen wordt gezien als die partijen elkaar voldoende kennen; we gingen na wat de rol van diagnostiek is of kan zijn in die beeldvorming en merkten dat goede communicatie hierover fundamenteel is maar vaak ontbreekt.

In de steungroep spraken we af een instrument te ontwikkelen, op maat van kansarme ouders, dat de stappen verduidelijkt die gezet worden als er een concrete zorgvraag is rond een kind. Dit instrument zal in elke Leuvense basisschool worden voorgesteld en er zal vorming rond aangeboden worden.

Toetsing aan de theorie van wenselijke preventie

Bij het lezen van het boek *Wenselijke Preventie* stap voor stap kreeg ik regelmatig de idee dat het project in grote lijnen beantwoordt aan de theoretische inzichten. De algemeenheid van het project ligt in het feit dat we via het CLB en via de werking van het LOP proberen om alle kansarme ouders en leerlingen in het Leuvense te bereiken. Doorheen het projectverloop is emancipatie van de doelgroep steeds een belangrijk gegeven geweest: door ouders voldoende informatie op maat te geven kunnen zij zelf stappen zetten in hun deelname aan de maatschappij. We merken dat bij de ouders die al enkele jaren meewerken het inzicht in het reilen en zeilen van het onderwijs sterk is toegenomen zodat ze zelf tijdig de nodige contacten gaan leggen bij zorgvragen.

Het project 3-klap t.a.v. de dimensies van wenselijke preventie:

Radicaliteit:

- De projectomschrijving toont aan dat we steeds dichterbij naar de scholen toe zijn gaan werken. Uiteindelijk verloopt de schoolloopbaan van de leerlingen IN de scholen en heeft het CLB de decretale opdracht die scholen, wat betreft omgaan met kansarmoede, te sensibiliseren en te ondersteunen. Dit neemt niet weg dat in individuele CLB-contacten met kansarme leerlingen en hun ouders best de nodige zorg op maat geboden wordt. We blijven ons steeds op beide sporen begeven.
- We hebben wel onvoldoende geregistreerd wat net de knelpunten in het onderwijs voor leerlingen in armoede zijn. Enerzijds konden we hiervoor terugvallen op onderzoek door anderen; anderzijds kozen we op een bepaald moment bewust voor een andere strategie: we merkten dat het vertrekken vanuit knelpunten niet altijd de meest constructieve manier was om samenwerking op te zetten. Daarom kozen we ervoor om te vertrekken vanuit 'de ideale situatie voor kansarme ouders'. We legden deze situatie voor samen met de vraag om rond 1 of meer van die 'ideale' punten te gaan werken. Zeker in het LOP zorgde deze manier van werken voor meer openheid voor de vragen van kansarme leerlingen en hun ouders.

Dit alles neemt niet weg dat goede registratie een duidelijke meerwaarde kan zijn voor een project, iets waar we in de toekomst meer rekening mee zullen houden.

Offensief:

De deelname van kansarme ouders in elk facet van het project heeft er niet alleen toe bijgedragen dat zij zelf veel hebben bijgeleerd en zelf meer stappen kunnen zetten. Zij nodigen ook andere ouders uit om naar het CLB te komen om hun vragen daar voor te leggen. Ook moet gezegd dat CLB-medewerkers en scholen hun keuzemogelijkheden in de omgang met kansarme ouders hebben uitgebreid. Aangezien emancipatie slechts mogelijk is in interactie van doelgroep en maatschappij, is het niet meer dan logisch dat ook de vertegenwoordigers van die maatschappij een proces afleggen met als resultaat dat hun mogelijkheden uitbreiden om met de 'moeilijk bereikbaren' van onze maatschappij te communiceren.

Integraliteit:

- Algemene, persoonsgerichte preventie komt in dit project het minst aan bod maar is toch aanwezig. Zo is er de afspraak met de 2 verenigingen waar armen het woord nemen in Leuven dat de ouders in armoede hun vragen rond onderwijs aan het CLB kunnen stellen. Afhankelijk van de vraag wordt bekeken welke CLB-medewerker best wordt ingeschakeld om aan de oudergroepen en de werkers van de organisaties informatie te gaan geven.
- Algemene, structuurgerichte preventie is een goed uitgewerkte poot van dit project: de wijziging van het CLB-decreet waardoor de mogelijkheid gecreëerd werd een ervaringsdeskundige aan te werven, het sensibiliseringswerk dat geleverd wordt in het LOP, het lobbywerk bij de stad Leuven om een plaats te verwerven in het stedelijk onderwijsplan, de werking aan communicatie in scholen, het herwerken van de CLB-folder zijn voor mij de meest in het oog springende resultaten.

Participatief:

We zijn erin geslaagd de participatie van de groep ouders steeds te garanderen: er is geen enkele actie binnen dit project waarbij zij niet betrokken waren. Toch zouden we ook moeite moeten doen om de kinderen zelf te betrekken. De jongeren uit de jongerenwerking in *Leren Ondernemen* hebben wel ooit samen met CLB-medewerkers een DIP gedaan vanuit de vraag dat schoollopen niet makkelijk is. Leerlingen uit het Basisonderwijs zijn zelf nooit rechtstreeks betrokken geweest, hiervoor baseerden we ons op de ervaringen uit de kinderverwerkingen en de scholen. Het lijkt me wel zinvol om een manier te zoeken om ook hen een plaats te geven in dit project.

Democratisch:

Hoewel het opzet steeds was om te werken naar alle kansarme leerlingen en hun ouders zijn we pas in de laatste jaren aan die verbreding toe. Door de acties die nu vanuit het LOP genomen worden bij de inschrijvingen bereiken we veel meer leden van de doelgroep. Dit instrument wordt in een aantal scholen aan alle leerlingen meegegeven zodat zeker daar iedereen wordt bereikt. Door samenwerking met de interculturele medewerkers van de CLB's wordt ook de inbreng vanuit die hoek steeds meer gegarandeerd.

Conclusies

Het kader van wenselijke preventie is een goede basis om een project als 3-klap door te lichten. Vooral de toetsing aan de 5 dimensies biedt de mogelijkheid om waar nodig bij te sturen.

Dit project toont aan dat werken aan algemene wenselijke preventie vanuit een CLB mogelijk is: openheid voor nieuwe methodieken, het ontwikkelen van extra inzichten en vaardigheden, uitbreiden van intensieve samenwerking met minder evidente partners als verenigingen waar armen het woord nemen, moedige stappen nemen zoals het aanwerven van een ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting, participatie van mensen in armoede 'waarmaken' zijn een aantal voorwaarden die preventief werken makkelijker maken.

Lieve MAESMANS

Projectcoördinator 3-klap
K. Van Lotharingenstraat 5
3000 Leuven
016/28.24.41
lieve.maesmans@vclbleuven.be